

ליקוטי מוהר"ן

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

אמר שצריכים ללמד אותו הרבה עד שיהיה שגור בעל פה. ואמר
בפרוש שהלמוד בחבוריו הקדושים הוא אתחלתא דגאלה. ואמר
ללמד גם בעיון גדול, כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו ובתורתו
הקדושה והנוראה מאד, עד אין סוף ואין תכלית: (חי"מ שמו)

ליקוטי מוהר"ן ביאור חברותא ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון:

ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות

החלק השני:

ההערות, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא" ותירוץ. ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חברותא, כי הכוונה להיות עזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חדושים.

והשלישי:

היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד. ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה.

ההקדמה:

היא מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה.

ובסופה הקושיות שהתעוררו בזמן הלימוד כדי להקל על הלומד, כידוע שתירוץ בלא שקודמת לו הקושיא המביאה אותו לא עושה רושם כל כך, כמו כשיש קושיא שכואבת ואזי התירוץ מתקבל בשמחה.

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרות כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי' "הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרוז את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לכד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן המדויק, מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ הישנים וחדשים. שנדפס מבת תשעח בירושלים.

הערות אפשר להפנות למייל: lezavotlaze@gmail.com

^אהשתדלתי מאד כל ביאור להקדים לו את הקושיא המכריחה אותו וכל קושיא התחלתי בלשון צ"ע כדי להקל על מי שרוצה לעיין בעיקר בקושיות.

^בעיון חיי מוהר"ן אות שפט שכל תורה של רבינו אע"פ שהיא חדרים חדרים היא קשר אחד הדוק, ועיון תורה סה שהתפלה של רבינו היא אחד ממש ובסופה עדין אחז בתחילתה וכן מסתבר שמי שאמר על עצמו שוכח ליחידה דיחידה אצלו התורה והתפלה הן כל אחת ושתייהן יחד אחדות פשוטה.

הודעה:

כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד.

כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנן והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שציוה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהרנ"ת הנוקבים שכל מה שמקבל מרבו צריך לידע שעדין אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, כי מאד עמקו מחשבותיו, כי דבריו הם כמעט הנובע והם בחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריך בכול פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחתור ולשאב מהם עצות נפלאות באפן שיוכל להציל את עצמו משטף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שעדין אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכו'. רק במה שהרשה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו ותפודתו, אבל עצם תורתו ואפלו שיהותיו הקדושות אי אפשר להשיג בשום אפן וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, הרבה למדתי מרבתי ולא חפרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל

ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולעורר קושיות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלימוד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חדושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמול ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלחן ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

התנצלות:

אמנם מעט בכרסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכו' ב תארי כבוד

וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הזהרת רבינו בתורה כאות ח' שאין לדרוש לרכים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה:, ואע"פ שהזהיר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חדושו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם.

אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבזה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין מהרש"א ב"ב י: שעל זה אחז"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ובספר חסידים אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גזול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתיב (משלי ה) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שאינה כותבה: ובביאור ברית עולם להחיד"א שם. הוסיף בשם ספר לב אריה שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שבית המקדש קיים כשארם מקריב קרבן מתכפר לו וכשארם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן.

ובזה פי' הרב הנ"ל את הכתוב זבח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן.

עוד עי"ש בשם ספר רבינו אפרים על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב בשם רבי אליעזר מגרמיזא ז"ל שכל מי שמגלין לו רזי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל.

ועיין שפתי כהן למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בזה"ל "ניתנה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה.

ועיין בספר מחשבות חרוין לר' צדוק הכהן אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל.

עוד עיין בספר קהילות יעקב זי"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל.

לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חידושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו.

ואע"פ שהרמב"ם מזהיר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרכים יהזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבדאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועניני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דאל"כ לא שבקת חי. ומסתמא גם הזהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והזהרתם היא בכל עניין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד עניין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין ספר חסידים שם שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מ' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד עי"ש סימן פד שמנכין לו מזכויותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציין שמם ונ"ל הטעם או שצויין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יצינו שמם לא ינהגו כובד ראש בדבריהם.

לעורך על חשיבות העיון בתורה של רבינו:

עיינ חיי מוהר"ן סימן שמו שאמר שפּוֹב לְקַבֵּעַ לְעַצְמוֹ שְׁנֵי שְׁעוּרִים לְלַמֵּד סְפָרֵי הַקְדוּשִׁים, שְׁעוּר אֶחָד פְּשוּט לְלַמֵּד בְּמַהֲרָה הַרְבֵּה מְאֹד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שְׂגוּר בְּעַל-פֶּה, וְשְׁעוּר אֶחָד לְלַמֵּד בְּעֵינַי גְּדוּל. כִּי יֵשׁ עִמָּקוֹת גְּדוּל וְנִפְלָא בְּסְפָרָיו. וְעֵינַי בְּמָקוֹם אַחֵר מְזַה מְעַנֵּן עֵצִים הָעִמָּקוֹת הַגְּדוּל שֵׁישׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית:

ועיין תורה קה תנינא שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרהורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיין ככבי אור (חכמה ובינה אות לו) לבאר דברי רבינו בסוף תורה כה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנתחדשה כנגד התורה של רבינו ולפ"ז דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיין ח"מ סימן תקכא - שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיין ביאור הלכות (תורה נר אות ד) - שהכוונה בעיקר לתורה נר שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהר"ן מדמה זך וברור. ועי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן יזכה. (וכיצד ההתכללות בתורתו עיין בסוף תורה פז תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיין באותו מאמר ולזכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה עי"ש)

ועיין תורה ח' תנינא אות ז' שעיקר האמונה תלויה בברור המדמה ועי"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיין תורה עב תנינא שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו זוכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו.

ועיין בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כז שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיין ככבי אור (שיחות וספורים אות מג) הובא בחכמה ותבונה (סימן ב' אות טז) - שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותעיין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותעיין בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"ז.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורותיו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקומי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"ז צריך זהירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאותם אלה שמכונים בפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח'), נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מז תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא מטיל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל שהיה גאון ועמקן עצום אמר ככבי אור (ששון ושמחה יז) הלוואי שאבין ואדע עכ"פ עשרת אלפים שנה לאחר התחיה דבור אחד מדבריו הנוראים כפי שידע אותו אדמו"ר ז"ל עוד בזה העולם. וא"כ מה הטענה על אזובי הקיר כמונו. אבל אדרבה משם ראייה כי המשך דבריו שם שעל כל זה רבנו בעצמו הזהיר לכמה וכמה שישתדלו לחדש בתורתו כמבואר בתורה קה תנינא שאפילו אם לא יכוון לכוונתו זה טוב, ומובן מזה שהיו לו כמה כוונות בדבריו הנוראים שגם אנו נוכל לידע ולהבין בהם קצת וכו' עי"ש.

מי שיש לו קצת הרגשה בליקומי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים.

ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמובן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.

חברותא

ללימוד עיון

בספה"ק

ליקוטי מוהר"ן

תנינא

דף כב:

תורה כג

תורה אור
שמות כא (כב) וכי יצאו אנשים ונגזפו אשה הרה ויצאו לדרך ולא יתה אסון ענוש יענש פגוש ישיט עליו בעל האשה ונתן בפלילים: (כג) ואם אסון יתה ונתתה נפש תחת נפש: תורה כב

במדבר בהעלותך יב (ג) והאיש משה ענו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה: ירמיה כח (ו) ואמר ירמיה הנביא אמן בן גשעה ידון יקם ידון אשר נשעה אשר נבאת להשיב פלי בית ידון וכל הגולה מקבל אל המקום הזה:

תורה כג
ישעיה לה (י) ופרצתי ידון לשבון נבאו ציון ברה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישגו ונסו יגון ואנחה:

תורה כד
תהלים צב (ד) עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור: (ה) כי שמחתני יקוק בשמחה במעשי ידון ארגו:

ה יסעדנו על ערש דוד דברים ראה טז (טו) שבבעת ימים תגון ליקוק אלתיך בשקום אשר יתור יקוק בכל יברכך יקוק אלתיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידון ויהיה אר שמת:

תהלים יב (ט) ובתי אלהים רוח נשפך לב נשקר ונדקה אלהים את תבואה:

ולפעמים גם האשה הרה בעצמה ניוזקת עייז ונסתלקה. כמו כן בבחי' הנ"ל, היינו שלפעמים נפסדין האנשים בעצמן שנתפרסמו קודם זמנם שהם בחי' נפלים אבל עדיין לא נסתלק הדרך חכמה בעצמו רק הנפלים לבד. ויכולין אחרים להתעבר שם בבחי' הריון הנ"ל, כמו במשל אשה הרה כנ"ל. ולפעמים נפסד גם הדרך חכמה בעצמו באופן שאפי' איש אחר אינו יכול ליכנסם לשם בבחי' הריון לגלות ולהוציא זה הדרך לעולם, שזה בחי' מיתת האשה הרה כנ"ל. ולפי הפגם כן העונש כמו שמפורש בתורה, [א] אם לא יהי אסון באשה ענוש יענש כמזמן, היינו עניות שנעשה כשאין הפגם גדול כ"כ כנ"ל. ואם יהי אסון [ב] באשה שגרמו להפסיד גם הדרך בעצמו כנ"ל אזי ונתת נפש תחת נפש היינו מיתה כנ"ל. ה' יצילנו :

כא [ג] יכשמהדשין הידושי תורה, ואזי יש אלו הידועים המסתכלי' ומצפים עייז וצריך להעמיד אנשי חיל [ד] להעמידם לפנייהם ולאחריהם כדי שלא יתקרב זר וזה נעשה עייז לימוד הפוסקים [ה], שצריך ללמוד פוסקים קודם ההידוש שמחדש ואח"כ. ועייז נעשין בחי' אנשי חיל מלפניהם ומלאחריהם. והתורה יורדת והולכת ביניהם לבטא, כי האנשי חיל עומדים עם הכלי זיון ואינם יכולים אלו הנ"ל להתקרב :

כב [ו] בענין ההכנעה מועים העולם הרבה. כי הלא כמה אנו מייגעין עצמינו בעבודות ובתפלה"י כדי לצאת ממוחין דקטנות למוחין גדולות [ז]. וא"כ א"א שיהי ההכנעה בפשיטות כי א"כ הוא נכנס לקטנות [ח]. ועייז כהכרה שיש בזה דעת [ט], ועייז לאו כל אדם יכול להיות עניו כראוי רק משה רבינו ע"ה הוא הי' עניו מכל האדם אשר על פני האדמה [י]. ורז"ל קראו לענוה שאינו כראוי הנופה [יא] כשארז"ל (סוטה מא ע"ב) על ירמי' הנביא שהיה עניו נגד הנביא שקר הנני' ואמר לו בהכנעה אמנ בן יעשה הי' [יב] וארז"ל על זה כל המחניף וכו' לסוף נופל ביד בנו וכו' :

כג [יג] בענין השמחה, עייז משל שלפעמים כשבני אדם שמחים ומרקדים, אזי הוטפים איש אחד מבחוי' שהוא בעצבות ומרה שחורה ומכניסים אותו בעל כרחו לתוך מחול המרקדים ומכריחים אותו בעל כרחו שיהי' שמח עמהם ג"כ. כן יש בענין השמחה, כי כשאדם שמח אזי המרה שחורה והיחסיורים נסתלקים מן הצד. אבל מעלה יתירה להתאמן לרדוף אחר המרה שחורה דווקא להכניס אותה ג"כ בתוך השמחה באופן שהמרה שחורה בעצמה תתהפך לשמחה שיהפך המרה שחורה וכל היסורין לשמחה כדרך הבא לתוך השמחה שאז מוגדל השמחה והחידה מהפך כל הדאגות והעצבות והמרה שחורות שלו לשמחה. נמצא שהומף המרה שחורה ומכניס אותה בעל כרחו לתוך השמחה כמשל הנ"ל. וזה בחי' (ישעיי' לה) [יד] ששון ושמחה ישיגו ונפו יגון ואנחה שהיגון ואנחה בורחים ונסים מן השמחה כי בעת השמחה טרף היגון ואנחה

לעמוד מן הצד כנ"ל. אבל צריך לרדוף אחריהם דייקא ולהשיגם ולהגיעם להכניס אותם דווקא לתוך השמחה כנ"ל וזהו ששון ושמחה ישיגו ונפו' שהששון ושמחה [טז] ישיגו ויתפסו את היגון ואנחה שהם נסים ובורחים מן השמחה להכניס אותם בעייז לתוך השמחה כנ"ל. כי יש יגון ואנחה שהם חס"א שאינם רוצים להיות מרכבה אל הקדושה ועייז הם בורחים מן השמחה עייז צריך להכריח אותם [יז] לתוך הקדושה דהיינו השמחה בעל כרחם כנ"ל [יח]:

כד [יט] מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד [כ]. ולהתגבר להרחיק העצבות והמרה שחורה בכל כחו [כא]. וכל החולאת הבאין על האדם כולם באין רק מוקלקול השמחה. כי יש עשרה מיני נגינה שהם בחי' שמחה כ"ש (תהלים צב) עלי עשור וכו' כי שמחתני הי' בפעלך וכו'. ואלו יוד מיני נגינה באין בתוך עשרה מיני דפיקין והם מהיין אותן [כב]. ועייז כשיש לקלול ופגם בהשמחה שהיא בחי' יוד מיני נגינה עייז באין חולאת מן היוד מיני דפיקין שנתקלקליו עייז לקלול היוד מיני נגינה שהם השמחה כנ"ל כי כל מיני חולאת כלולים ביוד מיני דפיקין [כג]. וכן כל מיני נגונים כלולים ביוד מיני נגינה. וכפי צד לקלול השמחה והניגון כן בא חולאת [כד] כנ"ל. וגם חכמי הרופאים [כה] האריכו בזה שכל החולאת על ידי מרה שחורה ועצבות, והשמחה הוא רפואה גדולה [כז]. ולעתיד תתגדל השמחה מאד, ועל כל אמרו רז"ל (ירושלמי סוכה פ' לולב וערבה ה') וכוכו"ר שמיני פ' יא [כח], עתיד הקדוש ברוך"ה הוא להיות ראש הולא לצדיקים לעתיד לבא"ה. דהיינו שיעשה מחול לצדיקים והוא יתברך יהי' ראש הולא. כי שכינה למעלה מראשונו של הולא כמו שדרשו רז"ל (נדרים מ) שנאמר [כט] הי' יפעדנו על ערש דוד. כי אין להחולה שום חיות רק השכינה מחי' אותו. ולעתיד על ידי השמחה יתתקן כל החולאת כנ"ל ואז יהיה הש"י ראש הולא דהיינו ראש המחול כנ"ל, כי השמחה היא בחי' תיקון החולה כנ"ל. ובשביל זה נקראין השמחה והריקודין הולא כנ"ל כי הם תיקון החולאת כנ"ל :

והכלל שצריך להתגבר מאד בכל הכחות להיות אך שמח [ל] תמיד. כי טבע האדם למשוך עצמו למרה שחורה ועצבות [לא] מהמת פגעיו ומקרי הזמן [לב], וכל אדם מלא יסורים. עייז צריך להכריח את עצמו בכח גדול להיות בשמחה תמיד, ולשמח"ה א"ע בכל אשר יוכל ואפי' במיילי דשמותא [לג]. אף שגם לב נשבר [לד] הוא טוב מאד, עכ"ז הוא רק באיוו שעה וראוי לקבוע לו איזה שעה ביום לשבר לבו ולפרש שיהתו לפניו ית' כמובא אצלנו [לה]. אבל כל היום כולו צריך להיות בשמחה [לז]. כי מלב נשבר בקל יכולין לבא למרה שחורה, יותר מאשר יכולין ליכשל עייז שמחה ח"ו לבא לאיזה הוללות ח"ו. כי זה קרוב יותר, לבא מלב נשבר למרה שחורה. על כן צריך שיהי' בשמחה תמיד [לח] רק בשעה מיוחדת יהי' לו לב נשבר :

א שמות כא (כב) וכי יצאו אנשים ונגזפו אשה הרה ויצאו לדרך ולא יתה אסון ענוש יענש פגוש ישיט עליו בעל האשה ונתן בפלילים: (כג) ואם אסון יתה ונתתה נפש תחת נפש: תורה כב
במדבר בהעלותך יב (ג) והאיש משה ענו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה: ירמיה כח (ו) ואמר ירמיה הנביא אמן בן גשעה ידון יקם ידון אשר נשעה אשר נבאת להשיב פלי בית ידון וכל הגולה מקבל אל המקום הזה:
תורה כג
ישעיה לה (י) ופרצתי ידון לשבון נבאו ציון ברה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישגו ונסו יגון ואנחה:
תורה כד
תהלים צב (ד) עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור: (ה) כי שמחתני יקוק בשמחה במעשי ידון ארגו:
ה יסעדנו על ערש דוד דברים ראה טז (טו) שבבעת ימים תגון ליקוק אלתיך בשקום אשר יתור יקוק בכל יברכך יקוק אלתיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידון ויהיה אר שמת:
תהלים יב (ט) ובתי אלהים רוח נשפך לב נשקר ונדקה אלהים את תבואה:

ה. למד משם ששמחה גשמת וששון רוחני ולפי"ז ששון דייקא מטלק יגון ושמחה אנתח
ו. בתולד- להכריח אותם להכניס אותם לתוך (הוסף שתי תיבות)
ז. עיין לק"ה פ"ר ג' א' הובא בש"ש ק"ח ג'
ח. לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועיין י"ב מהר"ב ח"ב סימן לו
ט. עיין דברים כח (כז) תתק אשר לא עבדך את יקוק אלתיך בשמחה ובטוב ללב טרב כל: ועיין ש"ש א"ח סימן תקנא (א) משנכנס אב ממשעין בשמחה. (מכאן שכל השנה מצוה לשמח בלא מיעוט) עיין חת"ם עת"ל ויהי ג' כה שהיא המצוה ראשונה שמקיים נער ביום הכר מצוה.
י. עיין לקטן תורה מד תנינא
יא. עיין תיקון סט דף קה.
יב. עיין תיקון סט דף קו. ועיין דעת ותבונה פרק יג בשם שער רוח הקודש הארז"ל.
יג. עיין ספרי מעשיהו' בעטלעיס יום ששי ועיין שער המצוות פרשת וירא. שער מאמרי רשב"י על תיקון סט דף קו. כמו שתנועת הדופק יורד על חולאי הגוף כך יורד על חולאי הנפש.
יד. תולדו- קלקול
טו. עיין שבילי אמנה (לרבי מאיר אלדבי שנתן קו) נתיב הישיב שביל תשעיי מטע

משם נמצא בקצור ש"ע לב כב ועיין קהלת יעקב ערך מחלה וערך מחלת תולדות יעקב יוסף משפטים אות יג ד"ה ובהו יובן ויבדחת.
כ. עיין לעיל תורה כג אות ה' (סוף דף לה):
כא. ובמנורת המאור [קפג] נר ג כלל ו' ח"ו פ"ג.
כב. עיין רבינו יונה ובמנורת דוד ותרומם על משלי יז כב והגר"א על משלי יז יד
כג. ירושלמי במגרת העין יעקב אות ג ועיין גם ירושלמי מגילה פ"ב הל' ד' ומועד קטן פ"ג הל' ד'
כד. אות ט ועיין גם ליקוט שמעוני ישעיהו כד רמז תכו ומשלי לא רמז תתקסד
כה. רמז תכ"ד - הקב"ה בתולד- ברור בתקפת ונאה שכתוב ברוך
כו. מתוצר- לבוא
כז. תהלים ט'
כח. להאריז"ל שם
כט. עיין דברים טו טו
ל. כי מהלכות התומך הטבע נלמדה שמה, החומר עקמו מיסוד הנפש שמתנו חלה עצמות כלאימה כשער הקושה להכחי' ובהלכות התומך כלה השמחה. (שם משתולל)
לא. עיין הקודש שמכתי וינא פרק דרך חיים תולדת מוסר (ח) (נדף ע: במהדורות ירושלמי תשלח) אין רגע בלא פגע. עיין גם שחות הר"ן סימן שח

כח. בתולד- לשמח
כט. וכן לקטן סוף תורה מה תנינא ועיין שיחות הר"ן סימן כ' שאמר שנראה שא"א לבא לשמחה אלא עייז עניני שעות ועיין חיי מוהר"ן סימן תקצג ורמז. ולק"ה א"ח ברכת הדאה הלכה ו' אות יד ואת לב ואת נו תפילין ו' ה' וערובי תחומין ד' יא. תפילת אפים ד' ה' שזה מה שנהגו תנאים ואמוראים לומר מיילי בדריחוחא לפני הלימוד, ועין חוקני דברים א' ו' שגם משה רבנו נהג כך. וקיצור לקוטי מוהר"ן השלם תורה' ה' תנינא אות ו' ועיי"ש בהגה הלשון כתובות יא אהאי שותי לסבא ובערובין נד: בפרי"ש ד"ה באהבתה תשנה תמיד וגמ' תענית כב שאמר אליהו איזה הם בני עוה"ב ועיין לקוטי שותי תפלות ח"ב סימן כא ועיילם לתרפיה מכתב יו, כה, פד, קיו, ועוד. ועיין פני יהושע פתיחת המחבר דקשה לשון בדריחוחא שהרי שבבת ל' לעיל מיניה אין הכינה שהרי מתוך שחוק וכו' אלא מתוך שמחה של מצוה עייז.
ל. לשה"כ תהלים נא יט ועיין שיחות הר"ן סימנים מא, מה, רלא, ותניא פלא. וילקוט דברי חבמים ערכים סימן שנת.
לא. לקטן בתורה כב ועיין שער השתפכות נפש
לב. עיין שיחות הר"ן סימן כ' שעיי"ז בנבל ליהר שעה ללב נשבר ושיחה לפניו ית' ועוד

כמה צריך להתחוק בשמחה עיין תורת י' מב רפב ובח"ב י' מה. עוד במעלת השמחה. עיין ספר העיקרים נאמר ג' פרק לג השמחה סיבה עיקרית ליקום ושלמות כל דבר ואפילו אצל גויים עיי"ש ועיי"ש כיצד אינו סותר לחיוב לעבוד מתוך ראה. תמנע עס שמחה משמח האל כהו רשעה טוף אל"ע סכלפי שמחה כבשי' האל
ק. כהו תמנע לללל מעלנות.
קא. וגם על זה צריך ישוב הדעת כי עיין ספר המדות שמחה אות יג מי שרגיל בשחוק בידוע שהוא רחוק מגדולת הש"י, ועיין בזה בספר העיקרים הנ"ל. ועיין לק"ה נטילת דיים לסעודה ו' יט שמה הוא הרחבת הלב בהשתוקקות נמרץ להשי' בחי' שובע שמחות את פניך וכו'. (עיין סוכה י' ששמחה הוא עייז רוח הלכות וכפוסה שמחה ליון ונלמן אזי נעשה כמחלה ק' ויקולין ועיין שמות ה"ן קלא וכן כמחלה פל מנינא עמלטה להחזק כמחלה על שמה להשתערי ליקוים ומחלה ק' מוכז עממה על מלוה נכח פוסל ומטכא וימס טניס והמטה מלוה נכח פוסל וכל לזה ולא רק בני עלוי עיי"ז. ולעיי' שעתה השמחה היא מלוה גיולה כמחול. כאן לא אמר שמהוה ליקוד תמני)

מאמר ששון ושמחה ישיגו ונס יגון ואנחה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

רבנו מבאר איך שמחים מתוך מרה שחורה, ע"י שיתגבר בששון ושמחה יתירה, עד שתתפשט בכולו עד רגליו, ואזי גם כובש או מניס את היגון ואנחה, ושולטת השמחה.

ליקוטי הלכות

הקדמת לק"ה

או"ח ק"ש ב

או"ח פסח ב

אהע"ז פ"ו ג

או"ח הודאה ו' ט' כא

שיחות

ימי מוהרנ"ת ח"ב אות לו – והייתי מרצה לבלי להתעורר משנתי לאכל סעדת הערב, אף קמתי קדם סעדת הערב אבל לא רציתי לאכל כי-אם מעט דמעט, ואחר כך נזכרתי שעבר יום חמשה-עשר בשבט בלי שמחה בראוי והתחלתי לשמח עצמי והיה שם רבי ישעיה מטשערקאס אחד מאנשי-שלומו, והטפתי אותו לתוך השמחה ורקדתי עמו בעל כרחו ובתחלה לא היה מרצה כלל אבל אני הכרתי אותו הרבה ולא היה יכול לשנות רצוני, ועל ידי זה נמשך עליו שמחה אחר כך באמת. וכמבאר אצלנו מזה שמתחלה צריכין להכריח עצמו לשמחה, ואחר כך בא השמחה באמת כמו ששמעתי מפיו הקדוש ברוש (ליקוטי תניינא כ"ג). ואלו מעט הרקודין והשמחה באותו הלילה היה יקר בעיני מאד מפז ומפנינים, כי נתיאשתי מלשמח באותו העת, כי כבר נרדמתי, והשם היה בעזרי לבוא לשמחה אז שהוא אצלי דבר גדול כי כל זמן שאני זוכה להיות בשמחה, אפלו בחל, הוא אצלי יקר מאד ומצוה גדולה כי רבנו זכרונו לברכה הזהירני מאד מאד להיות אף שמח תמיד, ולהכריח עצמו בכל הכחות להיות בשמחה תמיד. והעקר לשמח את עצמו על ידי מלי דשטותא דיקא כמבאר אצלנו כמה פעמים (שם כ"ד) ועל ידי השמחה הזאת הנ"ל, על ידי זה זכינו לשמח אחר כך גם בשבת קדש, כי על ידי זה למדתי את רבי ישעיה הנ"ל להיות בשמחה ורקודין בשבת קדש ובפרט לענין הנסיעה לארץ ישראל היתה השמחה עקר גדול אצלי, וכל שמחה ושמחה קטנה וגדולה מעט ורב שהיו לי בדרך, הכל היו סיעתא דשמיא כדי לזכנו לבוא לשם, ובלא זה לא היה אפשר לי לבוא לשם:

שיש"ק ח"ג אות ח' – ומי שמתגבר את עצמו עד שבא לשמחה פזאת, עד שמהפך כל היגון לשמחה, הוא דבר גדול מאד, ורק זהו עקר מצות השמחה – להיות שמח כל כך עד שיהפך היגון ואנחה לשמחה, ומזה נעשה יהודים גדולים ושעשועים גדולים מאד מאד למעלה למעלה בכל העולמות, באשר הבננו מתוך דברי רבנו זכרונו לברכה, בשעה שזכינו לשמע החדוש הנפלא והנורא הזה, גדל הפלגת מעלת זאת הבחינה כשזוכין לשמחה פזאת עד שמהפך המרה שחורה וכל היגון ואנחה לשמחה וכו': (ליקו"ה אה"ע פרו ורבו ג, א).

ספורי מעשיות מעשה יג מז' קבצנים מתחיל – "אספר לכם איך היו שמחים... ובחיי מוהר"ן סימן סג כתב- ושמעתי שאמר אז בזה הלשון: מה אתם יודעים איך לשמוח מתוך מרה שחורה אני אספר לכם איך פעם היו שמחים וכו'.

ועיי"ש בתחילת המעשה איזה שמחה גדולה היתה כשמטר המלך את המלוכה לבנו בחייו, וז"ל וכשנעשו שמחים מאד עמד המלך ואמר לבנו: היות שאני חוזה בכוכבים, ואני רואה שאתה עתיד לירד מן המלוכה, בכן תראה שלא יהיה לך עצבות כשתרד מן המלוכה. רק תהיה בשמחה. וכשתהיה בשמחה – גם אני אהיה בשמחה. גם כשהיה לך עצבות, אף על פי כן אני אהיה בשמחה על שאין אתה מלך. כי אינך ראוי למלוכה, מאחר שאינך יכול להחזיק עצמך בשמחה כשאתה יורד מן המלוכה. אבל כשתהיה בשמחה (דהיינו אע"פ שירדת מהמלוכה) – אזי אהיה בשמחה יתרה מאד. והלשון שם באדיש – לושמיר אז דו וועסט פריילעך זיין, וועל איך משונה פריילעך זיין. עכ"ל. וראה שם מעדני מלך לר' אברהם נ"ש וינצנדלר ז"ל שביאר שמחה משונה דהיינו שמחה יתירה, היא כשמח דייקא מתוך המרה שחורה כנ"ל בתחילת המעשה עפ"י החיי מוהר"ן. וכמבאר בתורה כג תנינא – אכל מעלה יתרה להתאמץ לרדף אחר המרה שחורה דוקא, להכניס אותה גם כן בתוך השמחה, באפן שהפירה שחורה בעצמה תתהפך לשמחה. (ונראה להוסיף שלאותו מלך היה כל הסיבות להיות עצוב על שלא זכה שיתקיים רצונו שבנו ימשיך למלוך אחריו אע"פ מצא נקודה טובה בזה והפך את היגון לשמחה, ולא סתם שמחה אלא "שמחה יתירה" "שמחה משונה" דהיינו שמחה שהיא על דבר שכל אחד אחר היה עצוב בה. ראה מועד קטן טו: הצדיק נקרא כושי מה כושי משונה בעורו כך הצדיק משונה במעשיו)

שארית ישראל (מכתבי אנ"ש) מכתב קכא – (א"ה חסר ההתחלה). עוד רגע אדבר כ"א. תחוק א"ע בכל כוחך לשמור השעה התבודדות אז בנקל לעסוק בתות"פ בכל היום וכל מה שיעבור עליך תניח הכל על שעה זו למסור הכל להשי"ת וכמו שאמר רביה"ק שאם שמחים כל היום בנקל לשבר לפני השי"ת שעה א' וכמו כן להיפך אם זוכין עכ"פ שעה בכל יום להשיח

לפני השי"ת בנקל כל היום להיות שמח עם השי"ת ודי בזה לנכנס בעבודת השי"ת ועיקר השמחה בשלימות להפוך היגון ואנחה לשמחה היינו בעת שעובר עליו מה שעובר בג"ר ואם אז מחזק א"ע לחטוף טוב מה שיוכל ולחזק במעט שמחה והתבודדות דייקא זה ישאר לו לטובה שיוכל לעמוד על עמדו לעת זקנותו ותמיד ועי"ז יוכל לעלות למדרגתו מה שרוצה כמבואר היטב בהתורה הנוראה אמצעותא דעלמא תו' כ"ד שמפרש מי ימר שירצה ליכנס בהיכלי התמורות עש"ה בלק"ה הל' הודאה הל' ו' ומבואר קודם שרוצין ליכנס לקדושת כתר להשיג המסדר והמיישב מוכרחין לילך דרך היכלי התמורות ושיעבור עליו ואז יחזק א"ע, ועי"ז דייקא יזכה להכל וד"ל. ממני מתתי הכהן.

עלים לתרופה מכתב שחב - ברוך השם יום א' קרח תר"א: שלום לאהובי בני חביבי שיחיה: ואני קורא מכתבך היטב. ואני שומע ומבין מרירת צעקתך מן הלב בכל פעם. ונפלאתי עליך מאד בני חביבי מאחר שלפי מכתבך הגדילו ושגבו מרירת נפשך מדוע לא תזכר ותשים אל לבך היטב את אמתת דברי אדוננו מורנו ורבנו הנורא זכר צדיק וקדוש לברכה פפי אשר הרבנו בחסדו לדבר בם שהאיר עינינו שדיקא מתקף המרירות נהפך לשמחה גדולה כמו שאמר על פסוק ששון ושמחה ושיגו ונסו יגון ואנחה שצריכין לחטוף את היגון לתפסו בעל כרחו להכניסו לתוך השמחה לומר בלבנו אדרבא אם כן בשמר לי כל כך מר מר מאד, בודאי עתה עתה יש לי לשמח הרבה שאף על פי כן אני מתעשף בציצית ותפלין שאיך שהוא הם טובים לפני מאד לעולמי עד ולנצח נצחים. ואיך שהוא זה חלקי מכל עמלי לנצח. וגם אני זוכה לתן צדקה לפעמים. ועל כלם מה שאני מתאבק ומתיגע להתקרב לאור הגנוז אור הקדוש החדש הזה אשר הוא יתקנני בודאי בלי ספק, ואני בעניי מבטיחך על זה בלי ספק. ואם כן אדרבא אני מחיב לשמח הרבה בכל יום ובכל עת: ולהפך כל המרירות וכל היגון ואנחה לשמחה גדולה. פי אף על פי כן אני זוכה לכל הנ"ל: וכל מה שמרבה להגביר היגון ואנחה בזה אני משמח יותר. פי כל מה שאני יודע בעצמי גריעותי ביותר. בזה דיקא אני שמח יותר, אף על פי שבאמת אני מקלקל מאד זהו שמחתי שמקלקל בזה יזכה לקדושת אלה, ולבלי להתנגד על אור קדוש וחדש בזה. אשר הרב רחוקים ממנו כל כך בזה ונעלם מהם כל כך כל כך. ורבים חולקים כמו שחולקים, ואני בעניי על כל פנים איני חולק ומתנגד עליו. אף גם הרבה טעמתי מצוה דבש נעם אמרותי: ואני יודע שהוא יכול להראות לדרי מעלה וכו' שעדין אינם יודעים כלל בידיעתו: תברך מה חמית מה פשפשת וכו', ולדרי משה שהם הפחותים והגרועים כמוני היום, ואפלו אם נמצאים בעולם עוד גרועים וכו' יותר ממני הוא יכול להראות לנו לכלנו כי מלא כל הארץ כבודו: ועדין ה' אתנו ועמנו וקרוב אצלנו תמיד תמיד, גאט איז מיט דיר שרעק דיך גיט מייך קינד: גלייב מיר אז מיינע רייד זענין דורך אמת. אז דער רבי עליו השלום מיינט טאקי דיך. איך זאג דיר פון זייניט וועגיין, גאט איז מיט דיר. סע וועט אלץ נהנהפך לטובה ווערין. רק חזק ואמץ מאד מאד לקיים דברי כפשוטו להתגבר תמיד להפך המרה שחורה לשמחה על פי הדברים הנ"ל. ומאלף תבין השאר, ועל ידי שתתחזק בשמחה וגם להרגיל את עצמך לשמח את נפשך במלי דבדיחותא וכו' על ידי זה תוכל לפטר רבוי הרעיונים המיגעיים אותך כל כך שהם בחינת על ברזל ותמהון לבב שעל זה צעק התנא אוי לי מיצרי אוי לי מיצרי ופרש רש"י אוי לי מיצרי המיגעני בהרהורים, נמצא שגם התנא הקדוש היה לו יסורים מייגעת המחשבות. ואם בודאי מחשבותיך גרועים הרבה. אבל תודה לאל יש לך הכח של זקן דקדושה לסמך עליו שאמר בפרוש, מען זאל דופין אויף זיין ב"ה. וכבר גלית לך באמת שכל הדבורים הנ"ל שאמר כלם נאמרים גם עליך ועל הגרועים ממך בכל דור ודור, כי אמר בפרוש שכל מה שאומר ומגלה הם את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה, ותאמין לי שגם אני מחיה עצמי בדבורים אלו שאני כותב לך. ובודאי יש שנויים רבים ביני לבינך ובין כל אדם. פי אין אדם דומה לחברו, אף דע והאמן שדבורים הנ"ל וכל דבריו הקדושים כלם נאמרו גם אליך בפרטיות וכנ"ל. און טאקי פארט האפ:

פלי"ח על הש"ס - (בביאור המעשה בסוכה מח: בשני צדוקים ששם ששון ושמחה). - עיין מאמר 'ששון ושמחה ישיגו' בליקוטי תניינא סימן כ"ג איך שצריכין להתגבר בשמחה כל כך עד שגם היגון ואנחה שהם מצד הסטרא אחרא יהיו נעשין מרכבה לקדושה ויתחפכו גם כן לששון ושמחה וכו'. והנה, ששון ושמחה הם בחינת דבר ונוקביה דקדושה, ויגון ואנחה הם דבר ונוקביה דסטרא אחרא, וכמבואר בזהר הקדוש (בלק ריב). והנה אלו הצדוקים, הם באמת מצד הסטרא אחרא בחינת יגון ואנחה, רק מחמת שגם שם יש איזה ניצוצות דקדושה שזה חייתם, על כן נדמו כקוף בפני אדם, ונתכנו בשם 'ששון ושמחה'. וזה שאמר ליה ששון, אנא עדיפנא מינך, כי הוא בבחינת דבר, והביא לו ראיה שנאמר "ששון ושמחה ישיגו" וכו', ופירש רש"י כפשוטו, כי בתחילה יהיה השמחה גדולה מאד, על כן נקרא 'ששון', ואחר כך כשכבר הורגלו בזה, יהיה רק בבחינת 'שמחה', ועל כל פנים "ונסו יגון ואנחה", כי זה לא יהיה אז כלל. והשיב לו אנא עדיפנא דכתיב "שמחה וששון ליהודים", ואם כן גם שם יתפרש המקרא בדרך זה, כי אדרבא בכל פעם תושלם הקדושה והשמחה ביותר, ובתחילה יהיה בבחינת ששון, ואחר כך תוגדל השמחה ביותר עד שתהיה בבחינת שמחה, ואחר כך תוגדל עוד ביותר עד שגם היגון ואנחה יתהפך לשמחה, ויהיה נעשה מרכבה לקדושה שזה בחינת "שיגו ונסו יגון ואנחה" הנ"ל. ועיין במאמר 'אמצעותא דעלמא' סימן כ"ד מענין שעל ידי הגדלת השמחה שתהיה לעתיד בחינת "כי בשמחה תצאו", יוכנעו הקליפות אז כל כך עד שהם עצמן יחזירו כל ניצוצות הקדושה שיש ביניהם בבחינת "אייתי אשלי ומשחו", וזה בעצמו בחינה הנ"ל, כי כשנכנעין כל כך עד שנעשו מרכבה לקדושה, אז מחזירין בעצמן כל ניצוצי השמחה שיש ביניהם ממה שינקו מהקדושה, והטומאה והרע שבהם כעשן תכלה כידוע. והנה, אף שבאמת 'שמחה' היא בחינת נוקביה דקדושה, אף על פי כן היא עולה לפעמים כל כך עד שהיא בבחינת "עטרת בעלה" כידוע (עיין תקוני זוהר כד:). ועל כן לפעמים 'שמחה' קודם ל'ששון' כנ"ל, וגם כי לפעמים 'שמחה' מרמז על עולם הבינה כידוע (עיין זוהר ויצא קנד).

עד כאן השיחות

קושיות

- א. להפוך את המרה שחורה לשמחה - צ"ע לשון להפוך משמע אותו ממש ולא להחליף אותו בדבר אחר. על כן נראה כונתו שמדובר ביגון ואנחה דקדושה שכואב לו שרוחק מהקב"ה.
- ב. ונס יגון ואנחה דהיינו שהיגון ואנחה בורחים מן השמחה - צ"ע זה הפך מה שאמר תחילה שהם נהפכים לשמחה.

- ג. רבנו אומר שצריך לרדוף להשיג ולהגיע ליגון ואנחה ולהכניסם לשמחה, צ"ע שגם זה לא כמו שאמר תחילה שצריך להפוך אותם לשמחה.
- ד. צ"ע תחילה אמר שצריך להפוך יגון לשמחה. ואח"כ שצריך להבריא את היגון ואנחה. ואח"כ אמר שצריך להכניס את היגון לשמחה. וכאן אומר שאת היגון ואנחה דקדושה צריך לעשות מרכבה לקדושה.
- ה. וזהו: "ששון ושמחה ישגו" וכו' שהששון ושמחה ישגו ויתפסו את היגון ואנחה, שהם נסים ובורחים מן השמחה, להכניס אותם בעל פרחם לתוף השמחה כנ"ל. צ"ע בשלמה בשני בני"א אבל באדם אחד לא מובן.
- ו. צ"ע לשון שאמר בתחילת התורה שצריך להפוך יגון לשמחה, משמע שאין הכוונה לששון ושמחה שיתחדשו ואזי ונסו יגון ואנחה, אלא שהיגון בעצמו נהפך לשמחה. וצ"ע לכאורה זה לא שייך בעצבות על חסרון גשמי אלא רק על חסרון קרבת אלקים.
- ז. שמחת עולם על ראשם" צ"ע למה רק על הראש ולא בכל הקומה, שאם הכוונה שם לשמחה פנימית שלא מתגלה בשאר איברים. קשה שאינו דומה כלל לשמחה שדיבר עליה בהתחלה שהיא מתפשטת לרגליו עד שרוקד וחוטף עוד את העומדים בצד ומכריחם להצטרף אליו.
- ח. יש יגון ושמחה דסט"א שלא רוצים להיות מרכבה לקדושה, לכן הם בורחים. משמע שיגון ושמחה דקדושה, כן רוצים להיות מרכבה לקדושה.
- ט. צ"ע כיצד נעשה יגון ושמחה מרכבה לקדושה, כי אם היגון נהפך לשמחה אין כאן מרכבה, כי מרכבה היא שהשמחה רוכב על היגון. ואולי כי על קרבת ה' אפשר לשמוח ולבכות, שהרי תמיד זה משל לכוס שא"א שתהיה מלאה, אלא שמצד השמחה היא חצי מלאה ומצד היגון היא חצי ריקה. נמצא שיגון כזה שהוא על הריחוק מה' ית', כשהאדם מתהפך ומסתכל על החצי המלא ולא על החצי הריק, מהפך את היגון לשמחה, ועושה מהיגון מרכבה לשמחה. כי באמת כשמסתכל על עצמו רואה תחילה כמה הוא רחוק וממילא תמיד מתחיל מיגון, וצריך להתגבר לשמוח במה שכן זכה. אבל אם מתחיל מהשמחה כמה הוא קרוב זו לא הסתכלות נכונה, כי מתעלם לגמרי מהריחוק, נמצא שעושה מקרבת ה' דבר קטן שקל להשיגו.
- י. בלק"ה אהע"ז פרו ורבו ג' ג' אומר שהאשה בחי' יגון ואנחה. ומקשה א"כ על מאמחז"ל השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה. ומתוך כי עיקר השמחה היא להפוך את היגון ואנחה לשמחה. (וזה כל כוונת הנשואין ובכל רגע יש את הנסיון בזה והעבודה בזה לסבול ולהמתיק את היגון של האשה)

הקדמה

בגאולה העתידה בעיתה או באחישנה מבואר בישיעה (סוף פרק לה) שתהיה שמחה גדולה מאד "שמחת עולם" שתבטל את כל היגון ואנחה שקדמו לה באורך הגלות. רש"י פירש שתהיה השמחה שהיתה ביציאת מצרים מעבדות לחירות, ובגמ' שבת פח. מבואר שהיא השמחה העצומה קבלו ישראל כל אחד שני כתרים של נעשה ונשמע לפני מתן תורה אחרי מט ימי ההכנה. שהיא לא התקיימה אצלם אלא רק עד חטא העגל. ועתידה לחזור בגאולה האחרונה.

צ"ע מסתמא לא נחלקו אלא שרש"י מפרש את הפסוקים עפ"י מהלך הפשט ולא בהכרח צמוד לדרשת חז"ל. אבל קצת לקרב לדעת איזה שמחה תהיה נראה שהשמחה לצאת לחירות מעבדות שנמשכה מאתים ועשר שנים, היא שמחה שא"א לתאר כלל. אלא שהיא היתה מהולה בהרבה עצב וחשש כי ארבע חמשיות מעם ישראל נשאר במצרים משפחות שלימות מתו בימי החושך ומסתמא היה אבל גדול וזה עתה קמו מהשבעה על קרוביהם שמתו. ועוד מסתמא כל הסיבות שהיו לאלה שמתו לא לצאת, קרסמו גם בקרבם של היוצאים, כיצד משה רבנו לקח על עצמו לדאוג לבעשרים מליון יוצאי מצרים להצילם מכל הסכנות שבמדבר ולהאכילם וכו' ולכבוש את הארץ. לעומת זה השמחה העצומה של נעשה ונשמע, היתה מתנה שקבלו מרוב קרבת אלקים שזכו לה אז, ובאמת לא היו ראויים לה בשלימות, כי עדיין היתה איזה טומאה טמונה בקרבם, שבגללה חטאו בעגל לכן לא החזיקה אלא זמן קצר. נמצא שיש הבדל גדול בין שתי השמחות ושני הפירושים.

רבנו מביא את הפסוק הנ"ל המדבר בגאולה העתידה, ומבאר שהוא בחי' מה שאמר בתחילת התורה שעיקר השמחה היא להפוך יגון לשמחה, כמשל הרוקדים שחוטפים אחד שעומד בצד בעצבות, ומצרפים אותו לשמחתם. וצ"ע כי אינו דומה רישא של התורה לסיפה, שהרי בגאולה העתידה לא יחטפו את העצבות למעגל השמחה, אלא שתתחדש שמחה וממילא ינוס יגון ואנחה.

ואולי כוונת רבנו לבאר כיצד זוכים בעת הגלות לבחי' של גאולה. כי אמנם בגאולה העתידה תתחדש שמחה, והגלות היא מצד עצמה זמן של יגון ואנחה, אבל הדרך לבוא בגלות לבחי' של גאולה, א"א ע"י שתתחדש שמחת עולם מלמעלה, אבל אפשר לחטוף איזה רגע של עצבות, ולהעלות אותו לשמחה, וכמבואר לקמן בתורה כד תנינא שע"י מילתא דשטותא יוצא מהעצבות ואזי מתגבר יותר עד שבא לשמחה, שזה בחי' שיוצא מהגלות ואחיות הסט"א. כי השמחה היא מצוה גדולה תמיד כמבואר שם. אבל העצבות היא סט"א והקב"ה שונא אותה, כמבואר בתורה מח תנינא. על כן בכל רגע שאדם בגלות המר הזוה, חוטף שמחה שעל ידה ונס היגון ואנחה, זה רגע של בחי' גאולה.

אלא שבזה בעצמו נראה שיש שני אפנים (כך נראה מדקדוק הלשון) כי את העצבות על חסרון ויסורי עוה"ז צריך להניס ע"י שמחה^ג, אבל יש עצבות שהיא לב נשבר^ד על שהוא רחוק מעבודת ה' כראוי ורחוק מהקב"ה, את העצבות הזו א"צ צורך להניס, כי אותה אפשר להפוך לשמחה, (כמבואר בשיחות הר"ן אות מה שאדרבה זה הסימן ללב נשבר אם בא על ידו לשמחה) כי ביסודה היא הרצון לקדושה וקשר עם הקב"ה, ולא קשר לעוה"ז, ועל כן אפשר לעשות ממנה דייקא קרש קפיצה לשמחה, ע"י שמבין שבדבר הזה בעצמו שעליו הוא עצוב ושבור יש גם נקודות טובות, ואדרבה אפילו הרבה טוב, ולמה לבכות על החצי החסר^ו כשאפשר לשמוח על החצי המלא? (כך נראה לחלק מדקדוק הלשון כנ"ל אבל אפשר שרבנו לא מחלק כך. וגם יגון ואנחה על הבלי עולם הזה ע"י שמתגבר בשמחה יתירה המתפשטת בכל קומתו, נחשב כאילו נהפכו לשמחה, ולא שָׁנָסו)

בתחילת התורה, משל לרוקדים, שחוטפים אחד מהעומדים בצד שהוא בעצבות, בעל כרחו שירקוד וישמח עמהם. וצ"ע לכאורה זו שתלטנות, מי התיר כך להשתלט על אדם, להכריח אותו נגד רצונו, אלא צ"ל שיודעים בו, שבתוכו רוצה לרקוד עמהם, אלא שמרגיש כבדות, והם אדרבה עוזרים לו להתגבר על יצרו. כי בדרך כלל מי שבא לשמחה כוונתו לשמוח, אלא שלפעמים יש לו קצת עצבות, אבל פנמיות רצונו באמת היא כן לרקוד, ואדרבה מצווה לעזור לו. ורבנו מבאר שהיא מעלה יתירה כשחוטף את היגון אל השמחה. נראה כוונתו כי בעזות דקדושה כובש עוד בחי' סט"א, והופכה לקדושה, וזה בשני שלבים דייקא ע"י בחי' נצח והוד^ה, שתחילה יוצא מהמעגל ומנצח וחוטף אותו למעגל, ועוד לא מניח לו עד שמודה ע"י שנעשה גם הוא רוקד בשמחה. וזה בחי' מה שאמרו גדול המעשה מן העושה. וזה בחי' לבו נשא את רגליו, שע"י שהשמחה מתגברת היא מתפשטת בכל הקומה וכשמגיע לרגליו אזי מתחזק בחי' הנצח והוד שהם בחי' צבא היוצא לכבוש, ואזי יש בכוחו לצאת ולחטוף את היגון ואנחה העומדים בצד ולצרפם אל הקדושה.

וכמו שמוהרנ"ת מספר בימי מוהרנ"ת – והתחלתי לשמח עצמי והיה שם אָחָד מְאֻנְשֵׁי-שְׁלוֹמְנוּ, וְחִטְפָּתִי אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַשְּׂמֵחָה וְרָקְדָתִי עִמּוֹ בְּעַל פְּרָחוֹ וּבְתַחֲלָה לֹא הָיָה מְרָצָה כָּלֵל אֲבָל אֲנִי הִכְרַחְתִּי אוֹתוֹ הִרְבָּה וְלֹא הָיָה יוֹכֵל לְשַׁנּוֹת רִצּוֹנִי, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ עָלָיו שְׂמֵחָה אַחַר פֶּךָ בְּאֵמֶת. וְכַמְבָּאָר אֶצְלָנוּ מִזֶּה שְׂמֵחָתְחָלָה צְרִיכִין לְהִכְרִיחַ עֲצָמוֹ לְשְׂמֵחָה, וְאַחַר פֶּךָ בָּא הַשְּׂמֵחָה בְּאֵמֶת כְּמוֹ שְׂשִׁמְעָתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּפִרוּשׁ (לְקוּטֵי תַנְיִינָא כ"ג).

עד כאן הקדמה

^ג ראה לעיל בקושיות. כך נ"ל לתרץ שאת היגון ואנחה שהם על גשמיות א"א להפוך לשמחה אלא רק להניס ע"י שמחה, אבל זה חידוש וצ"ע בזה.

^ד אין הכוונה להשוות ביניהן, אלא מצד החיצוניות. כידוע שבפנמיות יש הבדל גדול כמבואר בשיחות הר"ן סימנים מא מב מה ורלא. כי לב נשבר הוא מתוך כסופים להקב"ה (שם סימן רלא) ועצבות היא להפך פניה מהקב"ה אל הבלי עולם הזה החסרים לו, לכן עצבות היא סניף של כעס ואילו לב נשבר הוא כבן המתחטא לפני אביו כמבואר שם סימן מב. עד שהסימן ללב נשבר שהוא מביא לשמחה כמבואר שם סימן מה.

ועי"ש סימן מא שלב נשבר הוא בלב ועצבות היא מהטחול והיא סט"א והקב"ה שונא אותה. אבל לב נשבר חביב ויקר מאד בעיניו ית', והיה טוב שיהיה לו לב נשבר כל היום, אך אנשים כערככם יכולין לבוא מלב נשבר לעצבות. על כן צריכין ליחד איזה שעה ביום שיהיה לו לב נשבר דהיינו להתבודד ולשבר לבו לפניו יתברך כמבאר במקום אחר (פב) אבל שאר כל היום כולו יהיה רק בשמחה (פג). ועל זה הזהיר אותנו כמה פעמים. להתאמץ ולהתגבר שלא יהיה לנו לב נשבר רק איזה שעה ביום, ועצבות כלל לא. ושאר כל היום יהיה בשמחה:

^ה צ"ע כי גם ביוגון על חסרון גשמי מי שיש לו דעת מסתכל על הטוב שיש לו כמ"ש בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר כמבואר בתורה ד', אבל כיון שהיגון הוא על דבר גשמי אזי השמחה שבחצי המלא אם היא שמחה גשמית זה לא שמחה אמיתית אלא רק בבחי' מלתא דשטותא. ואם בא לשמחה אמיתית בה' זה לא ממיץ היגון שהיה לו ולא נחשב שהפך את היגון לשמחה אלא שהניס את היגון ע"י השמחה. וצ"ע.

^ו עניין זה מבואר באריכות בהקדמה לתורה קכב וגם נצח ישראל לא ישקר עי"ש. ועיקר המבואר שם הוא שעפ"י הסוד יש שבע ספירות ומדות, שהן קומת הגוף, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. והן מהלך השפעת החכמה מהמוחין אל המלכות. בבחי' דבר המשפיע למלכות. שחסד וגבורה הם שתי הידים, ימין ושמאל, ותפארת היא הגוף, ונצח והוד הם הרגלים, ויסוד ברית משפיע למלכות. דהיינו שבתחילה השפעת החכמה נבחנת בימין חסד, כיצד לגלות את כל החכמה, ואח"כ בשמאל כיצד לסתור אותה, ואח"כ התפארת, הוא שלישי המכריע, כיצד להשפיעה לפי הכלים של המלכות, ואזי יורד לנצח להתעבות לעצה מעשית, ולהתגבר על הקליפות הסובבות את המלכות, דהיינו לצאת למלחמה בסט"א, (כמבואר בשערי אורה שער ג' ד') לכן השם של מדה זו הוא הויה-צבקות. והנצח היא רגל ימין, בחי' כח ההליכה היוצא לחוץ להלחם, לכן בנצח נמצאת גם מדת העזות המסוכנת (כמבואר בתורה כב שיש גבול מאד דק בין עזות דקדושה לעזות דסט"א). וידוע שמדות הנצח והוד הן תמיד ביחד (ע"ש שער לט פרק ג' ופרק ו'). וכן בקומת האדם קשה ללכת על רגל אחת. והסיבה לפי הנ"ל, כי הנצחון אינו סוף דבר, אלא עד שהוא מביא גם את האויב להודות באמת, והיא מדת ההוד. ואז כשהמלכות כבר מוכנה לקבל את האמת, אזי היסוד הוא מדת ההתקשרות, משפיע את החכמה מהתפארת בכח ההולכה של נו"ה, אל המלכות. נמצא שמכל השבע מדות, המדה הרביעית נצח, היא המדה המתנצחת ולוחמת בסט"א הסובב את המלכות.

תורה כג [1]

בענין השמחה, איך זוכים לשמוח מתוך מרה שחורה?¹

ע"פ משל שלפעמים כשבני אדם שמחים ומרקדים, אזי חוטפים איש אחד מבחוץ שהוא בעצבות שהיא מיסוד העפר כבוד ועצל לב מכווץ כנוס בעצמו **ומרה שחורה** היא מהטחול שתפקידו בגוף לאסוף זאליו את עכירות הדמים, וזה בחי' הרואה רע וחוב וחסרון בכל דבר, על כן אמרו שהעצבות היא מרה שחורה שבידוע מקומה בטחול.

ומכניסים אותו בעל כרחו לתוך מחול המרקדים כי הריקוד הוא בחי' "לבו נשא את רגליו", דהיינו שהשמחה מתפשטת עד לרגליו, שהם נצח והוד. ואזי בבחי' מדת הנצח הוא יוצא לכבוש² את המלכות, שבלב האיש העומד בצד, מהסט"א שהיא העצבות, **ומכריחים אותו בעל כרחו שיהי' שמח עמהם ג"כ-גם כן**. שזה בחי' מדת ההוד המכריח את הרע להודות לטוב, דהיינו להצטרף לשמחה שהיא רוחב לב וחיות לעשות כל דבר שבקדושה ולראות טוב בכל דבר.

כן יש בענין השמחה של האדם בעצמו, כי כשאדם שמח אזי המרה שחורה ויהיסורים נסתלקים מן הצד. דהיינו שיש בזה שתי מדרגות, אחת לגרום להם להסתלק ע"י שמתחזק בשמחה. אבל מעלה יתירה היא **להתאמץ לרדוף אחר המרה שחורה דווקא להכניס אותה ג"כ בתוך השמחה באופן שהמרה שחורה בעצמה תתהפך לשמחה שיהפך המרה שחורה וכל היסורין לשמחה כדרך הבא לתוך השמחה שאז מגודל השמחה והחדוה מהפך כל הדאגות והעצבות והמרה שחורות שלו לשמחה כי שמחה שהיא בהתלהבות היא כמו אש שכל הבא בתוכה נהפך לאש והתלהבות. נמצא שחוטף המרה שחורה ומכניס אותה בעל כרחו לתוך השמחה כמשל הנ"ל.**

עד כאן דיבר מדאגה, עצבות, מרה-שחורה, ויסורים, שצריך להפך אותם לשמחה, ולהבין כיצד יעשה זאת בעצמו הביא משל לבנ"א הרוקדים בשמחה שחוטפים אדם עצוב ומצרפים אותו אליהם ונהפך העצבות לשמחה כמו כל דבר הבא באש ונהפך לאש.

עתה יבאר רבנו כיצד זה יתקיים בגאולה העתידה, שעל ידי שתחזור השמחה שהיתה בגאולת מצרים, שנסו יגון ואנחה של עבדות כשיצאו לחירות, כך ינסו היגון ואנחה של כל הצרות ויסורים שעברו על ישראל בגלות הארוכה מחורבן הבית עד הגאולה שתבב"א. ובגמ' שבת פח.³ אמרו שהשמחה שתהיה בגאולה העתידה תהיה הרבה יותר, כי יחזור הכתרים של שמחה שקבלו ישראל כשאמרו נעשה ונשמע, והיא הנקראת שמחת עולם על ראשם, דהיינו שמחה שכבר היתה מעולם על ראשם במתן תורה. וראה מהרש"א שהכתרים של שמחה שלעתיד הקב"ה יתן להם, לא כמו הראשונים שניתנו ע"י מלאך.⁴

¹ לא ידוע מתי ותיכן נאמרה תורה זו ועיין ימי מוהר"ן ח"ב אות לו

² ראה חיי מוהר"ן סימן סג שרבנו התחיל את המעשה י"ג מז' קבצנים בזה הלשון - מה אתם יודעים איך לשמוח מתוך מרה שחורה אני אספר לכם איך פעם היו שמחים וכו'. (וראה לעיל בשיחות מה שכתבנו על זה.)

³ ראה בהקדמה ובאריכות יותר בתורה קכב וגם נצח ישראל לא ישקר.

⁴ מתוצו - ויסורים

⁵ שבת דף פח. דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב אמר רבי חמא ברבי חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב טענו כדאמרן בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו'. אמר רבי יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח את האהל. אמר ריש לקיש עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לנו שנאמר (ישעיה ל"ה) "ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם", שמחה שמעולם על ראשם.

רש"י - שני כתרים - מזיו שכינה: מאה ועשרים - (כל אחד ואחד נטל כתרי: טענו - הכתרים, והכי משמע את עדים [אשר היו להם] מהר חורב: בחורב פרקו - דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב: ומשה יקח - אותו עדי, לשון אחר את האהל, לשון בהלו נרו (איוב כט) והוא היה קירון עור פניו:

מהרש"א - גם כשנפרק מישראל אלו ב' כתרים בשעת החורבן עתיד הקב"ה להחזירן להם ולא יפרקו מהן לעולם שנאמר ופדויי ה' וגו' דהיינו בגאולה העתידה שתהיה ע"י הקב"ה ולא ע"י מלאך כמו שהיו גאולת עוה"ז שנאמר בהם ומלאך פניו הושיעם אז שמחה שעל ראשם דהיינו ב' הכתרים יהיו לעולם ועד:

⁶ נראה שהם ג' מדרגות שמחה. האחת ביציאת מצרים, שלא כתוב שהיתה על ראשם, כנראה רק בלב, ועליה דיבר רש"י. ובגמ' אמרו שתחזור השמחה של מתן תורה שמלאכים שמו על ראשם, וניטלה מהם בחטא בעגל, ותחזור בגאולה עתידה. ומהרש"א מבאר שבגאולה העתידה תהיה שמחה במדרגה יותר גדולה, כי היא תינתן על ראשם ע"י הקב"ה בעצמו.

וזה בחי' נבואת ישעיהו הנביא על זמן הגאולה (ישעי' סוף פרק לה) [י"ג/י"ד] "ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה" דהיינו שהיגון ואנחה בורחים ונסים מן השמחה שתהיה בעת הגאולה העתידה.

ומה שנקט ישעיהו הנביא שיגון ואנחה ינוסו, כי בעת השמחה דרך היגון ואנחה לעמוד מן הצד כנ"ל שהרי הם תרתי דסתרי.

אבל באמת צריך לרדוף אחריהם דייקא ולהשיגם ולהגיעם להכניס אותם דווקא לתוך השמחה כנ"ל במשל הנ"ל מהרוקדים שחוטפים אחד שעומד בצד. נראה שהכוונה כי כשהיגון ואנחה בורחים, או עומדים בצד, הם נמצאים בבחי' בכח, ובשעת הכושר יחזרו. אבל כשמהפך אותם לשמחה, אין מי שיחזור.

כי הכוונה כאן ליגון ושמחה שניהם דקדושה, ורק החילוק כיצד מסתכל על עצמו בעניין קרבת ה' ית', כמשל הכוס שהיגון רואה חצי ריק והשמחה רואה חצי מלא. ואומר רבנו שלא מספיק שיחליף ויסתכל על החצי המלא אלא שביין שחלק מקרבת ה' היא השמחה במה שכן וזה, וההסתכלות על החלק הריק היא עצת היצר להפיל מהשמחה. אבל אין הכוונה שאסור כלל להסתכל על הצד החסר אדרבה צריך לשאוף תמיד לעוד קרבת ה', אבל רק בקרש קפיצה לעוד שמחה ולא להשאיר ביגון. ועי"ז נהפך היגון לשמחה וגם נעשה מרכבה לשמחה.

וזהו שאמר הנביא שלעתיד לבוא בעת הגאולה, כל מי שיזכה לה, יבוא "ברינה ושמחת עולם על ראשם" פרש"י/ט"ו שמחת יציאת מצרים מעבדות לחירות אבל בגמ' שבת פח. אמרו שהם הכתרים של שמחה שזכו בהם במתן תורה כשאמרו נעשה ושמע, ונלקחו מהם בחטא העגל עתה כשיחזרו להם יהיו בשמחה עצומה דהיינו ששון ושמחה ישיגו וכו' שהשון ושמחה [ט"ז/י"ח] ישיגו ויתפסו את היגון ואנחה שהיתה בכל

^{יב} ישעיה פרק לה (י) ופדויי ידוד ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה:

רש"י (י) ושמחת עולם - שמחה אשר מעולם שהיתה להם כבר בדרך יציאת מצרי' וה' הולך לפניהם יומם (שמות יג). ונסו - היגון והאנחה מהם:

מלבי"ם / באור המלים/ (י) ששון ושמחה ישיגו - ההשגה תבא בלשון פועל או בלשון נפעל. בדבר שאין האדם רוצה בו. יהיה האדם מושג מן הדבר, וחרון אפך ישיגם, תשיגהו כמים בלהות (איוב כ"ז), וכן בדבר שאין מתכוין אליו, ובאו עליך הברכות והשיגוך. ופה ר"ל שישגו הששון ע"י שיתכוננו אליו, לא בהסח הדעת. וע"כ הקדים ששון לשמחה כי המתכוין אל השמחה, יכין תחלה סימניה החיצונים המעוררים אותה תוף וחליל ודומיהם שהוא הששון ואז תבא השמחה בלב, כמו שהבדלתי בין ששון ושמחה (פסוק א'). אבל בהסרת היגון ונסו תחלה היגון הפנימי ואז גם האדם יסיר האנחה המסובב מן היגון, כי תסור המסובב בסור הסבה. (כי לולא זאת הי"ל להגביל ששון ואנחה, שמחה ויגון, מקבילות אשה אל אחותה):

^{יג} ועיין גם ישעיה נא יא

^{יד} ישעיה פרק נא (יא) ופדויי ידוד ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה:

^{טו} ראה לעיל. וצ"ע כי בגאולה העתידה כתוב שגאולת מצרים תהיה טפלה (ברכות יב: עפ"י ירמיה כג ז), ועוד שגם בגאולת מצרים היו שני שלבים אחד מיד כשיצאו, שהיתה שמחה עצומה אבל בלבם ולא על ראשם ככתרים, והשנייה אחרי ימי הספירה שעלו למדרגה גבוהה ובאו להר סיני כאיש אחד בלב אחד ואז אמרו נעשה ונשמע וזכו לשני כתרים של שמחה שהיא שמחה במדרגה גבוהה מאד שעדיין לא היו ראויים לה לכן נלקחה מהם בחטא העגל, וניתנו למשה רבנו כמבאר שם בגמ'. אבל בגאולה העתידה היא תחזור וכן תשאר.

^{טז} עיין שו"ת עטרת פז ח"א כרך ב' - י"ד, סימן יא הערה ד' תשובה בענין החילוק בין ששון לשמחה. עיין ברכות טז: שמחה זה יו"ט וששון מילה ובח"ט (כתובות ת). למד משם ששמחה גשמיית וששון רוחני (ולפ"ז ששון דייקא מסלק יגון ושמחה אנחה)

^{יז} החילוק בין ששון לשמחה - בפל"ח על ש"ס סוכה מח: כתב ששון הוא כשהשמחה גדולה ביותר. והמלבי"ם כתב שהשמחה היא פנימית והששון היא בגלוי. ובעיני זה כתב בספר באור שמות נרדפים (ורטהימר) ערך ששון, שהשמחה בלב והששון בפה. ובשו"ת עטרת פז מוכיח שהששון הוא שמחה המהול בקצת עצב.

ספר הכרמל למלבי"ם ערך יגון ואנחה - היגון הוא פנימי בלב, ומהיגון הפנימי תבוא אחר כך האנחה בגלוי הנראית והנשמעת. היגון שהוא בלב, הוא הפך השמחה, שהיא גם כן פנימית בלב; והאנחה שהיא בגלוי, היא הפך הששון, שהוא גם כן בגלוי.

שו"ת עטרת פז חלק ראשון כרך ב' - י"ד, סימן יא הערה ד' - וששון הוא מילה, כדאיתא במגילה (טז ע"ב) "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" אורה זו תורה וכו' ששון זו מילה. ע"ש. וכדכתיב נמי בקרא (תהילים קיט קסב) "שש אנכי על אמרתך", שהוא ענין המילה, ע"י היתב בדברי רש"י שבת (קל ע"א) ד"ה שש. יעו"ש. ונראה לומר דהאי דאפקיה למילה בלשון "ששון" ולא בלשון "שמחה", כי הנה ההבדל בין ששון לשמחה הוא, ששמחה הוא ענין ששון הוא שמחה שיש בו ג"כ צד של עצב. ומצות המילה על אף שבדאי שמחים בה, כדאיתא בשבת (קל ע"א) כל מצוה שקבלו ישראל בשמחה כגון מילה, עדיין עושים אותה בשמחה. וכן נמי אמרינן במדרש רבה (יש פר' תוריע), למה נתנה מילה ליום השמיני כדי שלא יהיו כולם שמחים, ואביו ואימו עצבין וכו'. ע"ש. מ"מ צד עצבות במקומה עומדת, דהא טו"ס הרך הנימול יש לו את צער המילה, אשר באמת מהאי טעמא הביא האבודרהם (הל' ברכות שער ג) דאין לברך שהייתו בברית מילה, משום דאין מברכין לברכה זו אלא על מצוה שיש בה שמחה גמורה, ובמילה יש צער לתינוק. ע"ש. וכן אמרינן נמי בפ"ק דכתובות (ח ע"א) דאין מברכים "שהשמחה במעונו" בברית מילה משום דאיכא צערא לינוקא. ע"ש. וע"ע תוס' סוכה (מו ע"א) והגהות מימוניות (פ"ג דמילה ה"ג), ובשו"ת הרשב"א (ח"א סי' רמה). ע"ש. ומכיון שכן קרי לה למילה בלשון "ששון".

הגלות, דהיינו שהם נסים ובורחים מן השמחה אבל הששון ושמחה רודפים אחריהם לתפסם להכניס אותם בע"כ לתוך השמחה כנ"ל.

כי יש יגון ואנחה כגון יסורי הגלות וחסרונות גשמיים, שהם הס"א /הס"מ ונוק' דיליה/טו שאינם רוצים להיות מרכבה אל הקדושה וע"כ הם בורחים מן השמחה ע"כ צריך להכריח אותם ילתוך הקדושה דהיינו השמחה בעל כרחם כנ"ל ובאדם עצמו הכוונה להתגבר בשמחה יתירה, עד שהיא תתפשט בכל קומתו (בבחי' לבו נשא את רגליו/כז, ולא תניח מקום ליגון כמבואר בלק"ה/כז, [כג] אבל יש יגון ואנחה דקדושה דהיינו לב נשבר שהם מטבעם נהפכים לשמחה. (כמבואר בשיחות הר"ן אות מ"ה):

עד כאן ביאור חברותא לתורה כג תנינא

וק"ל. (ושוב שמעתי שהגרא"א ג"כ עמד לפרש כיו"ב דזהו ההבדל בין ששון לשמחה, דששון היינו שאין השמחה שלימה, וחפשתי בספרי הגר"א ולע"ע לא מצאתי בדבריו כיו"ב. ובס' שפתי חיים (בביאורי תפילת הימים הנוראים עמ' שנא) משמע מעט להיפך שבששון השמחה היא יותר שלימה מאשר שמחה. ע"ש. וי"ל). ושור' עתה בחידושי רבי עקיבא איגר עמ"ס כתובות ודפוס חדש ירושלים תש"ן] שהובא שם (בהקדמה) כעין דברים אלו בשם הגאון רבי עקיבא איגר שבי"כ בשמו בסוף ספר אמרי בינה, לבאר הפסוק "שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב" דפירש כי מי שמוצא בדרכו אוצר גדול ואין לו כלים להניח את כל האוצר בתוכם בלעדי מה שיוכל לקחת בידו וכפלי כפליים צריך להשאיר שם, והנפש לא תמלא, אף כי הוא שמח בליבו באשר מצא אוצר זה מכל מקום צר לו על הנשאר אשר לא יוכל לקחת וצריך להשאיר, כן אמר דוד המלך עליו השלום "שש אנוכי על אמרתך" שהננתי אולם "כמוצא שלל רב" שצר לו על שלא השיג הנשאר. עב"ד. ע"ש. ולפי דברים אלו מתבאר שפיר דלשון "שש" ו "ששון" הוא ענין שמחה המהול בעצב, וממילא אייתי שפיר הא דאמרן לפרש ד "ששון" הוא מילה מפני צערא דינוקא דאית ביה. וק"ל.

^ח חומת אנך לחיד"א על ישעיה שם – ונסו יגון ואנחה – פלוני ופלונית:

^ט ראה תורה מח תנינא – ודע, שתכף בשאדם רוצה לפנס בעבודתו יתברך, אזי תכף היא עברה גדולה כשיש לו עצבות, חס ושלום, כי 'עצבות היא סטרא אחרא (זהר נח דף עא), והשם יתברך שזנא אותה':

ובסוף תורה קסט – עקר פגם הברית הוא על ידי עצבות כידוע, כי פגם הברית בא על ידי הקלפה הידועה שנקראת לילית, על שם, שמיללת תמיד שזהו בחינת עצבות, ועל פן עקר שמירת הברית זוכין על ידי שמחה.

ובתורה כג אות ה' – וזה שכתוב בתקונים (תקון ג' ביה"א תקונים האחרונים): טחול דא לילית, אמא דערב רב, שחוק הפסיל. מאן פסיל, דא אל אחר וכו' עין שם, ואהו אספיה לרביא דאנון חיביא. חיכית בהון בעתרא בהאי עלמא, ולבתר קטילת לון. כי אלו המשקעים בממוץ, הם בבחינת "בעצבון תאכלנה". שהוא בחינת טחול שהוא בחינת עצבות ומרה שחורה ורבוני דאגות, והם מקשרים בפנים דסטרא אחרא אל אחר וכו' כנ"ל. שכל זה הוא בחינת הטחול, אמא דערב רב, שחוק הפסיל, אל אחר כנ"ל.

ובתורה רכו – מה שהרשעים על פי רב הם מזמרים נגונים של יללה ועצבות, כי הם בחינת נשמת ערב רב, ואמא דערב רב היא לילית שהיא מיללת תמיד, ועל פן הם עושים נגונים של יללה כנ"ל,

² בתולד- להכריח אותם להכניס אותם לתוך (הוסיף שתי תיבות)

^{כא} ראה תורה י' אות ו' וזה בחינת רקודין והמחאת כף. כי רקודין והמחאת כף נמשכין מבחינת הרוח שבלב, כנראה בחוש, כי על ידי שמחת הלב הוא מרקד ומכה כף אל כף; וכמוכא בתקונים (תקון כא נ"א): 'זהאי רוחא נשב בשית פרקין דדרועא ובשית פרקין דשוקין', והיא בחינת המחאת כף ובחינת רקודין. וזהו בחינת: "לבו נשא את רגליו" (בראשית רבה, ויצא, פרשה ע). הינו על ידי הרוח שבלב באים הרקודין.

ולפי המבואר לעיל ובהקדמה שהיציאה לחטוף אחד מהחוש ולצרפו לרוקדים זה מגדרם ומהותם של ספירות הנצח והוד, שהם בחי' הרגלין, והם בחי' הצבא היוצא לכבוש את המלכות מידי הסט"א. לפ"ז עוד יותר מאיר הפסוק הזה לבו נשא את הרגליו דייקא שעי"ז נעשה לו העזות לצאת ולחטוף את היגון ואנחה, לצרפם להתלהבות של הרוקדים ועי"ז ממילא כל הבא באש נהפך לאש.

^{כב} לק"ה פרו ורבו ג' א' – ורק זהו עקר מצות השמחה – להיות שמח כל כף עד שיהפך היגון ואנחה לשמחה, ומוזה נעשה יחודים גדולים ושעשועים גדולים מאד מאד למעלה למעלה בכל העולמות, באשר הבננו מתוך דברי רבנו זכרוננו לברכה, בשעה שזכינו לשמע החידוש הנפלא והנוצא הזה, גדל הפלגת מעלת זאת הבחינה כשזוכין לשמחה פזאת עד שמהפך המרה שחורה וכל היגון ואנחה לשמחה וכו':

²² עין לק"ה פ"ר ג' א' הובא בשי"ק ח"ג סימן ח'

